

Översyn av tillämpningen av enprocentregeln i Stockholms stad

Bakgrund och sammanfattning

Kulturnämnden fick i stadens budget för 2025 i uppdrag att se över tillämpningen av enprocentregeln i Stockholms stad. Det övergripande syftet har varit att utreda hur man skulle kunna tillgängliggöra mer resurser för konst även i de delar av staden där ny offentlig konst är sällsynt på grund av begränsade eller uteblivna investeringar.

Konsten utgör en central del av Stockholms utveckling som en socialt, kulturellt och hållbart sammanhållen stad. Den är inte enbart ett estetiskt inslag, utan bidrar aktivt till stadsutvecklingen genom att skapa attraktiva och meningsbärande offentliga miljöer. Genom tillämpningen av enprocentregeln integreras konst i stadens byggda miljöer och blir därmed tillgänglig i invånarnas vardag, vilket stärker konstens roll som en demokratisk resurs.

I enlighet med Stockholms stads kulturstrategiska program bidrar konsten till delaktighet, identitetsskapande och social sammanhållning. Offentlig konst kan förstärka platsers särprägel, stimulera reflektion och dialog samt bidra till tryggare och mer levande stadsmiljöer.

Samtidigt finns ett behov av att vidareutveckla såväl den geografiska spridningen av konsten som det pedagogiska förmedlingsarbetet, för att säkerställa att fler invånare ges möjlighet att möta, förstå och engagera sig i den offentliga konsten. På så vis utgör konsten en integrerad del av stadens långsiktiga utveckling och dess kulturella och demokratiska infrastruktur.

Utredningen genomfördes under 2025 och redovisas för kulturnämnden i denna rapport. I rapporten ingår:

- intervjuer med uppdragsgivare och externa konstprojektledare
- jämförelse av procentsregeln mellan kommuner
- historik över procentsregeln i Stockholm stad
- analys och slutsatser

Utredning visar att det finns en djup insikt och vilja att se över arbetssätt och finansieringsformer för tillämpningen av

procentsregeln, för att på ett bättre och mer effektivt sätt hantera konstinvesteringar inom Stockholms stad. Det finns en tydlig öppenhet och en uttalad vilja att se över samarbetsformer och finansieringsmodeller för tillämpningen av enprocentregeln inom Stockholms stad. Det framkommer samstämmigt i de intervjuer som Stockholm konst har genomfört med olika aktörer inom staden. I intervjuerna aktualiseras även frågor om långsiktig förvaltning av offentlig konst, behovet av att etablera ett pedagogiskt förmedlingsarbete och att stärka kommunikationen kring den offentliga konsten.

Mot bakgrund av den genomförda analysen är slutsatsen att det finns behov av ett förnyat och förtydligt uppdrag för Stockholm konst. Ett sådant uppdrag bör tydligare definiera ansvar och roll, samtidigt som finansieringsformen för en procent till konstnärlig gestaltning ses över i syfte att skapa större flexibilitet, räckvidd och konstnärlig spridning i stadens offentliga rum. Dessa slutsatser tas vidare in i arbetet med ett program för den offentliga konsten i Stockholm som pågår i enlighet med uppdrag i budget för 2026.

Intervjuer med uppdragsgivare och externa konstprojektledare

En del i utredningsarbetet har bestått i samtal med Stockholm konstns samarbetsparter tillika uppdragsgivare inom Stockholms stad. Intervjuer har hållits med ett urval av de förvaltningar och bolag som Stockholm konst har samarbetat med under åren, såsom trafikkontoret, exploateringskontoret, fastighetskontoret, Sisab, Micasa och Familjebostäder. Intervjuer har även genomförts med externa konstprojektledare som, på uppdrag av Stockholm konst, driver konstprojekt i egenskap av upphandlade konsulter.

Syftet med intervjuerna har varit att utvärdera det befintliga samarbetet, undersöka hur det kan förbättras över tid, samt diskutera möjligheterna till andra finansieringsformer vid en justering av enprocentregeln.

Trafikkontoret

Stockholm konst och trafikkontoret samarbetar i huvudsak kring temporära konstprojekt inom ramen för Levande Stockholm. Det är ett initiativ som med sommargångator och torg ska skapa trivsamma utemiljöer och ett attraktivt stadsliv. Varje år sedan 2018 har Stockholm konst medverkat med nya konstverk och konsthändelser både för sommar- och vinterplatser.

Insikter och slutsatser från intervju med trafikkontoret:

- Samarbetet mellan förvaltningarna bedöms som mycket viktigt, eftersom konst och kultur ses som en motor för stadsutveckling.
- Den största utmaningen är framförhållning i tidsplaneringen. Temporära projekt kräver alerta beslut och korta arbetsprocesser. Det finns behov av en strategisk överenskommelse om hur förvaltningarna ska samarbeta på längre sikt.
- Kunskap om enprocentregeln är tillräcklig, men det saknas rutiner för hur regeln ska implementeras i temporära projekt.
- Det finns stora behov av att utveckla hur konstnärer kan integreras i projekt och samarbeten.
- Det finns behov av arbetsmodeller som stödjer långsiktig platsutveckling, även om arbetet bedrivs i projektform. Det är av vikt att differentiera olika arbetssätt beroende på den särskilda platsens behov.

Exploateringskontoret

Samarbetet mellan Stockholm konst och exploateringskontoret avser mycket långsiktiga och komplexa utvecklingsprojekt, såsom arbetet med nya Slussen, Hagastaden och Slakthusområdet. Fokus i intervjun har varit samordningen mellan konstprocess och byggprocess i dessa komplexa projekt. Den konst som tillkommer inom ramen för samarbetet ägs och förvaltas i regel av Stockholm konst.

Insikter och slutsatser från intervju med exploateringskontoret:

- Den största utmaningen är samordning av konstprocesser och långa byggprocesser. Integrering av konst bör ske tidigt, redan i planeringsfasen av ett stort byggprojekt så att konsten får de rätta förutsättningarna och möjligheter att göra skillnad.
- Betydelsen av tidig kontakt och nära samarbete mellan byggprojekt och konstprojekt betonas, samt förståelse av varandras roller, ansvar och processer.
- Det finns ett stort behov av och stora möjligheter med en översyn av finansieringsformen för konst i projekten, inte minst utifrån utredningsuppdragets önskan om en mer jämlik geografisk fördelning av ny offentlig konst.
- Det önskas regelbundna samtal och uppdateringar om såväl kommande som pågående planer, samt information om konstprocessen.

- Det framkommer att avgörande för slutresultatet är förståelsen av varandras arbete och ett tidigt samarbete.

Fastighetskontoret

Stockholm konst och fastighetskontoret samarbetar huvudsakligen i projekt som gäller utveckling av lokaler för stadens egna behov, såsom kontorslokaler och lokaler för idrott och kultur. Ett exempel från de senaste åren är alla de idrottshallar som byggs, såväl nybyggnation som upprustningar, där Stockholm konst processleder de konstnärliga gestaltningarna. Konstverk som tillskapas i samarbetet ägs och förvaltas i regel av fastighetskontoret.

Insikter och slutsatser från intervju med fastighetskontoret:

- Projektledare från fastighetskontoret uttrycker behov av mer kunskap och förståelse om enprocentregeln och konstprocessen, särskilt för nya medarbetare.
- Den största utmaningen är tidsmässig samordning mellan projektplanering på fastighetskontoret och konstprojekt.
- Det finns behov av en strategisk planering för integrering och genomförande av konst på ett bättre sätt i byggprojekten. Här behövs dialog på ledningsnivå för att förbättra samarbetet.
- Det framkommer önskemål om översyn av finansieringsformer, till exempel möjligheten att slå samman flera mindre budgetar och prioritera projekt.
- Det finns också behov och önskemål rörande resonemang om förvaltning av konst.

Sisab – Skolfastigheter i Stockholm

Sisab äger och förvaltar merparten av stadens skolor och förskolor. Samarbetet mellan Stockholm konst och Sisab har varit stabilt och utvecklats genom åren. Under många år pågick till exempel det långsiktiga projektet Framtidens förskolor, där Stockholm konst tog fram skisser och producerade konstnärliga gestaltningar som i olika versioner kunde utföras på flera olika skolor. Stockholm konst har också kontinuerligt bidragit med konstnärliga gestaltningar inomhus och utomhus i nya eller ombyggda skolmiljöer. Konst som tillskapas i samarbetet ägs och förvaltas av Sisab, som under åren byggt upp en omfattande egen konstsamling.

Insikter och slutsatser från intervju med Sisab:

- Konsten i skolmiljön är viktig för både barn och pedagoger – det finns en uttalad samsyn kring detta. En av utmaningarna i samarbetet som gäller konst är vikten av att bibehålla konstnärlig

kvalitet och samtidigt ta hänsyn till exempelvis barnsäkerhet. Den pedagogiska verksamheten att förmedla konst saknas i dagsläget.

- Finansiering och tidsplanering är utmanande inom projekt. Det är hyresgästen (utbildningsförvaltningen) som betalar kostnader för konsten i den givna skolfastigheten i slutänden.
- Underhåll av befintliga konstverk har på senare år diskuterats som en viktig fråga mellan Sisab och Stockholm konst. Här krävs kompetens som saknas på Sisab, men som Stockholm konst potentiellt skulle kunna bistå med.
- Det uttrycks ett behov av att förtydliga roller och ansvarsområden inom förvaltandet av konst.

Micasa fastigheter

Micasa fastigheter äger och förvaltar Stockholms stads omsorgsfastigheter såsom seniorbostäder, vård- och omsorgsboenden, servicehuslägenheter och LSS-boenden. Samarbetet med Stockholm konst har resulterat i en rad konstnärliga gestaltningar i alla typer av dessa fastigheter. Konst som tillskapas i samarbetet ägs och förvaltas av Micasa, som under åren byggt upp en omfattande egen konstsamling. Det pedagogiska arbetet med att förmedla konsten lyfts i intervjun.

Insikter och slutsatser från intervju med Micasa:

- Finansiering av enprocentregeln är en stor utmaning, eftersom det är 1 % av projektbudgeten, inte 1 % utöver projektbudget.
- Det finns ett stort behov av att utveckla förvaltning av befintlig konst likaså en önskan om en tydlig planering av underhåll och konservering, något Stockholm konst potentiellt skulle kunna bistå med.
- Det finns ett behov av att utveckla ett strategiskt och långsiktigt samarbete gällande ansvarsfördelningen och hur enprocentregeln kan tillämpas i förvaltningsprojekt.
- Micasa har under året byggt upp en omfattande konstsamling, där kombinationen av ny och äldre konst är viktig för att skapa en rikare livsmiljö för de boende och andra.

Familjebostäder

Stockholm konst och Familjebostäder samarbetar i långsiktiga projekt kopplade till nyproduktion och ombyggnation av hyresrätter och lokaler. Familjebostäder har en konstpolicy och en egen konstsamordnare som följer projekten. Den konst som produceras inom samarbetet ägs och förvaltas av Familjebostäder.

Insikter och slutsatser från intervju med Familjebostäder:

- Det finns behov av att stärka kunskapen om hur konstprojekt respektive byggprojekt fungerar och hur samarbetet ska se ut.
- Det finns behov av att förtydliga processer, ansvar och roller i samarbetet mellan parterna.
- Familjebostäder uttrycker ett behov av mer kunskap kring konstförvaltning och behöver ett sakkunnigt stöd inom detta område.
- Familjebostäder har under åren byggt upp en omfattande egen konstsamling och ett konstregister är under utveckling.

Externa konstprojektledare

Stockholm konst har arbetat med upphandlade konsulter som konstprojektledare för att driva projekten och konstprocessen i dessa. I intervjun undersöktes hur de externa konstprojektledarna upplever samarbetet mellan Stockholm konst och uppdragsgivarna, det vill säga stadens förvaltningar och bolag.

Insikter och slutsatser från intervju med externa konstprojektledarna:

- Kontinuitet i samarbete samt strategisk styrning och stöd från ledning (från både Stockholm konst och uppdragsgivare) är viktigt för att förankra konstprojekt inom berörda organisationer, inte minst vid en eventuell krishantering.
- Samrådsgrupper är viktiga för att skapa förtroende och kunskapsutbyte, men det behövs flera representanter med högre konstkompetens för att lyfta diskussionen om konsten och dess betydelse.
- Konstprojektledare behöver tid i inledningsfasen för att förstå sammanhanget och bygga relationer med andra aktörer på plats, vilket leder till frågan om när Stockholm konst ska kopplas in i byggprocessen.
- Värdet av samarbete och utbyte mellan interna och externa konstprojektledare påtalades. Interna konstprojektledare kan tillgodose vissa aspekter såsom kontinuitet och stabilitet inom projekt, medan externa konstprojektledare kan komma med nya perspektiv.
- Avsaknad av gemensam kunskapsdelning och utvärdering av projekt saknas.

Jämförelse av procentsregeln mellan kommuner

54 % av Sveriges kommuner tillämpar enprocentregeln (enligt Konstnärernas Riksorganisations rapport *Årets konstkommuner 2025*). I jämförande syfte presenteras här Stockholm i förhållande till Göteborg, Malmö, Uppsala och Västerås. Samtliga av dessa kommuner tillämpar procentsregeln, men organisation, finansiering och process skiljer sig åt. Stockholm konst har intervjuat representanter från dessa kommuner och samlat in underlag från respektive kommun.

Stockholm

- 998 000 invånare; Sveriges största stad
- tillämpar enprocentregeln sedan 1963

Organisation och styrdokument

Arbetet med den offentliga konsten inom Stockholms stad drivs av Stockholm konst, en enhet inom avdelningen museer och konst på kulturförvaltningen. Kulturnämndens verksamhet styrs av kommunfullmäktiges *Reglemente för kulturnämnden* och *Kulturstrategiskt program för Stockholms stad*.

Projektverksamheten på Stockholm konst genomgår just nu en omorganisation, där det inledningsvis anställs tre interna konstprojektledare. Utöver dessa har förvaltningen ramavtal med ett tiotal externa konstprojektledare. På enheten finns administrativt stöd från projektkoordinator. Det finns ingen riktlinje för hur arbetet med enprocentregeln ska bedrivas i Stockholms stad, men Stockholm konst har etablerade rutiner för konstprocessen.

Sedan Stockholm konst inrättades 2008 har antalet konstprojekt stadigt ökat. Under åren 2021 och 2022 träffades överenskommelser om samarbete med flera av stadens förvaltningar och bolag.

Finansiering

Stockholm konst har ingen egen budget för enprocentsprojekten, och inte heller insyn i vad budgeten för ett konstprojekt kan komma att uppgå till. Budget ligger i respektive byggprojekt och beräknas i regel till en procent av bygginvesteringen. Stockholm konst får disponera denna budgetsumma och leder konstprocessen tillika konstprojektet utifrån denna. År 2024 uppgick enprocentsanslaget till cirka 37 miljoner kronor. Stockholm konst ansvarar för upphandling av konstnär, skriver avtal med konstnär och upprättar gränsdragningslista med uppdragsgivare.

Process

Stockholm konst arbetar med stadens förvaltningar och bolag, såsom exploateringskontoret, trafikkontoret, fastighetskontoret, kyrkogårdsförvaltningen, Familjebostäder, Stockholmshem, Sisab, S:t Erik Markutveckling, Micasa samt flera av stadsdelsförvaltningarna. I dagsläget finns ingen övergripande planering av ny offentlig konst. Mycket tid och resurser läggs på att skapa kontaktytor för att få information om nya byggprojekt och att informera om enprocentregeln och konstprocessen.

Det är på uppdrag av stadens förvaltningar och bolag som Stockholm konst kontaktas när ett byggprojekt är på gång för att processleda konsten i det givna byggprojektet, så ser den praktiska tillämpningen av enprocentregeln i Stockholm ut idag. Vid uppstart av ett projekt tillsätts en samrådsgrupp, i denna ingår Stockholm konst, representanter från uppdragsgivare samt vid konstprojekt över 500 000 kronor två politiker från Stockholms konstråd.

Stockholm konst äger och förvaltar viss konst som tillskapas genom samarbete med stadens bolag och förvaltningar, i regel den konst som uppförs på allmän plats.

Göteborg

- 675 000 invånare; Sveriges näst största stad
- tillämpar enprocentregeln sedan 2013

Organisation och styrdokument

Arbetet med den offentliga konsten drivs av enheten Göteborg konst, som är en del av kulturförvaltningens avdelning kultur och stadsutveckling. Kulturnämndens verksamhet styrs av kommunfullmäktiges *Reglemente för Göteborgs Kulturnämnd* och *Göteborgs Stads kulturprogram*. 2023 antog kommunfullmäktige ett nytt styrande dokument för stadens arbete med enprocentregeln: *Göteborgs Stads enprocentregel för konstgestaltning med bygginvesteringar*. Kulturnämnden har uppdraget att följa upp enprocentregelns efterlevnad. Även styrdokumentet *Göteborgs Stads riktlinje för inköp och upphandling* är av vikt i arbetet.

Finansiering

Göteborgs stad finansierar den offentlig konsten genom enprocentregeln. Procentsatsen beräknas på nyinvesteringar i markanläggningar kopplade till allmän plats (parker, torg och gator) samt nyinvesteringar i lokaler och bostäder. År 2023 uppgick de budgeterade medlen för samtliga redovisade projekt till cirka 38

miljoner kronor. Ett maxbelopp om 350 prisbasbelopp per projekt har beslutats som en övre gräns. Även om ett projekts enprocentsberäkning är högre än den summan får den alltså inte överskridas. Det finns också en lägre gräns, ett gestaltningsuppdrag ska bara genomföras om det överstiger 15 prisbasbelopp. Det kan dock förekomma undantag.

Process

Göteborg konst har idag 13 anställda. Av dem är sex utvecklingsledare som arbetar med konstprojekt. Till detta kommer flera externa konstkonsulter som tillsammans med utvecklingsledarna driver konstprojekten. Från och med 2026 kommer konstkonsulterna att omfattas av ett ramavtal och upphandlas.

Beställare av den offentliga konsten i Göteborg är stadens förvaltningar och bolag. Göteborg konst leder processer i de konstnärliga gestaltningsprojekten inom ramen för enprocentregeln. Även om arbetet sker i dialog med Göteborg konst, ligger budget, beslut om plats för konst, upphandling och avtal med konstnärer hos beställarna. Samtliga avtal och underlag bereds dock av Göteborg konst och en jury, där mer än hälften består av konstskunniga, gör urvalet av konstnärer.

Alla kostnader för konstgestaltningsprocessen ska rymmas inom ramen för avsatt budget för enprocentregeln. Detta innebär att även Göteborg konst utvecklingsledares arbetstid i projekten påförs konstbudgeten. Göteborg konst sammanställer information från beställarna och återskriver årligen till kulturnämnden. Förvaltning och drift av färdigställda konstverk ligger hos stadsmiljöförvaltningen, där Göteborg konst endast har en rådgivande roll.

Kulturnämnden arbetar för närvarande med att ta fram nya strategier för ett planeringsunderlag där prioriterade områden och platser för konst i staden ska anges.

Malmö

- 365 644 invånare; Sveriges snabbast växande stad
- Malmö beslutade om enprocentregeln 1996, men regeln har inte tillämpats konsekvent och just nu pågår ett arbete med att forma en avdelning för offentlig konst.

Organisation och styrdokument

Visioner för Malmö konst finns formulerade i *Verksamhetsplan 2024–2027*. Dessa har tagits fram under flera år inom ramen för ett förvaltningsöverskridande utvecklingsarbete. Organisationen ligger

idag under den administrativa avdelningen på kulturförvaltningen. I samband med förändringsarbetet sker en översyn av avdelningen som kommer att omorganiseras under 2026 och som bland annat förstärkas med flera tjänster. Enheten som driver frågor om offentlig konst i Malmö heter Malmö konst.

Finansiering

Malmö konst har tagit fram en ekonomisk riktlinje som förväntas beslutas under 2026 av kommunfullmäktige. Riktlinjen säger att en procent av stadens investeringar ska gå till den offentliga konsten, som beräknas på ett medelvärde tre år bakåt i tiden. För 2024 var summan cirka 4 miljoner kronor och för 2025 var den cirka 7 miljoner kronor. Budgeten beslutas av kulturnämnden och Malmö konst disponerar den som en totalsumma, där Malmö konst föreslår hur medlen disponeras över olika projekt.

Process

Projekt för offentlig konst, eller gestaltungsprojekt, tas fram i samråd med berörda nämnder för kommunal kvartersmark och allmän platsmark. Den redan tillskapade offentliga konsten i staden ses för tillfället över och dokumenteras i syfte att formulera en adekvat samlingsförvaltning i dialog med berörda förvaltningar.

Uppsala

- 250 000 invånare; Sveriges fjärde största stad
- tillämpar enprocentregeln sedan 1947

Organisation och styrdokument

Uppsalas arbete med offentlig konst omfattar gestaltungsuppdrag, kollektionsarbete och inköp av konst till samling, förvaltning av befintlig konst samt pedagogisk förmedling. De övergripande målen och de ekonomiska ramarna för den offentliga konsten styrs av Uppsala kommunfullmäktige, medan det praktiska arbetet med process och verksamhet sker på enheten för konst och kulturarv, på kultur- idrotts- och fritidsförvaltningen.

Viktiga styrdokument för verksamheten är *Mål och budget* och *Delegations- och arbetsordningen*, som beslutas i kommunfullmäktige samt *Verksamhetsplan och budget* som beslutas i kulturnämnden. För att göra arbetet tydligt under devisen *Trygga processer – överraskande konst* har en modell tagits fram. Modellen visar när olika (politiker, tjänstepersoner och invånare) involveras i konstprocessen.

Finansiering

Den ekonomiska beräkningen utgår från den kommunövergripande riktlinjen *Riktlinje för beräkning av 1 % till offentlig konst*, där en årlig summa avsätts från kommunens investeringsmedel till offentlig konst. Det innebär att ny-, om- och tillbyggnader av kommunens fastigheter som används för skattefinansierad verksamhet ska utgöra beräkningsgrund för procent till offentlig konst. Även nyanläggning eller förändring av offentliga utomhusmiljöer, som parker, torg, gång- och cykelstråk, tunnlar och parkeringsplatser ska räknas in.

De berörda nämndernas investeringsutgifter beräknas på ett medelvärde om tre år tillbaka i tiden och utgör underlag till framtagandet av kulturnämndens årliga investeringsbudget för den offentliga konsten. Medlen tilldelas enheten som en totalsumma och fördelas inom ramen för en investeringsbudget som årligen fastställs av kulturnämnden. I dagsläget uppgår summan till cirka 15 miljoner kronor.

Process

Enheten har nio heltidsanställda och tre visstidsanställda. Arbetet med konstprojekten genomförs av processledare. Det finns även en verksamhetsutvecklare och en byggprojektledare som är upphandlad på halvtid. Utöver dessa tillkommer externa projektledare som driver projekten i samarbete med processledarna.

Val av specifika områden och platser för konsten utförs av en konstgrupp från enheten i dialog med kommunens fastighetsbolag och utifrån aktuella planer för ny- och ombyggnationer. Även befintliga områden kan komma ifråga för konstnärlig gestaltning, men inga öronmärkta pengar är knutna till ett specifikt område.

Enheten bjuder in konstnärer att genomföra konstnärliga gestaltningar genom direktupphandling utan föregående annonsering i de flesta fall. En sakkunnig grupp inom respektive konstprojekt ansvarar för urvalet av konstnärer. Både ekonomi och verksamhet redovisas genom delårs- och årsbokslut.

Västerås

- ca 160 000 invånare i kommunen
- tillämpar enprocentregeln sedan 2019

Organisation och styrdokument

Arbetet med den offentliga konsten i Västerås stad regleras av kommunfullmäktige och stadens *Reglemente för kulturnämnden*.

Andra kommunala styrdokument som man förhåller sig till är *Delegationsordning i kulturnämnden*, *Program för kultur i Västerås stad*, *Västerås stads översiktsplan*, *Arkitekturprogram för Västerås* samt *Belysningsprogram för Västerås*. Kulturnämnden har det övergripande ansvaret för all konst som ägs och förvaltas av Västerås stad, oavsett initiativtagare och förvärvsprocess.

Det praktiska arbetet är förlagt till Västerås konstmuseum som driver samtliga konstprojekt. Arbetet planeras inom den årliga verksamhetsplaneringen och rapporteras i delårs- och årsrapportering, liksom genom informationsärenden till kulturnämnden.

Ytterligare två styrdokument som reglerar arbetet med offentlig konst har tagits fram. *Handlingsplan för offentlig konst i Västerås stad* fungerar som ett stöd i dialogen mellan stadens förvaltningar, uppdragsgivare och samarbetspartner. *Prioritetsplan nya platser för offentlig konst* beskriver vilka områden som prioriteras för offentlig konst. Finansieringen av den offentliga konsten i Västerås är inte knuten till enskilda projekt eller fastigheter. Planen innehåller strategiska satsningar för såväl enskilda fastigheter skolor och utomhusmiljöer som temporära platser. Prioritetsplanen är förvaltningsövergripande och tas fram av en särskild arbetsgrupp, *Arbetsgruppen för offentlig konst*, tillsammans med Västerås konstmuseum. Planen beslutas av kulturnämnden och tas fram vart tredje år. Vissa långsiktiga projekt kan därmed överlappa de olika planerna.

Finansiering

De senaste åren har enprocentsanslaget uppgått till 5 miljoner kronor. Dessa medel utgör en totalsumma som årligen tillförs och disponeras av Västerås konstmuseum. Budgeten fördelas sedan i samarbete med arbetsgruppen för offentlig konst i konstprogram tillika konstprojekt. I samarbete med andra aktörer eller förvaltningar kan även andra finansieringsformer förekomma.

Underhåll av offentlig konst och inköp av ny konst finansieras med medel från Västerås stads kulturfond.

Process

Idag finns det två heltidstjänster och en halvtidstjänst som är knutna till den offentliga konsten vid Västerås konstmuseum. De anställdas uppdrag är att utveckla, förvalta och förmedla stadens samling av offentlig konst. Arbetet med de offentliga gestaltningarna inkluderar bland annat research, samverkan med andra instanser, upphandling

av eller inköp av konstnärliga gestaltungsopdrag och projektledning.

Utöver de anställda tillkommer externa konstkonserter som driver projekten. Konstnärer till projekten upphandlas och utses av en sakkunnig jury bestående av projektledare, konstkonstult, byggprojektledare och sakkunniga med andra relevanta kompetenser.

Återkoppling till kulturnämnden sker genom Västerås konstmuseums årliga verksamhetsberättelse samt på enskilda nämndsammanträden.

Historik över procentregeln i Stockholm stad

En procent till konst

Enprocentregeln som princip för finansiering av konstnärlig gestaltning i offentliga miljöer antogs första gången av Sveriges riksdag 1937. Beslutet innebar att en procent av kostnaderna vid byggande i statlig regi skulle fördelas till konstnärlig utsmyckning. Den politiska ambitionen var att konsten skulle vara tillgänglig för alla och ses som en demokratisk fråga, samhället skulle stärkas och livsmiljön skulle förbättras.

Stockholms stad inför procentregeln

Stockholms stads stadsfullmäktige beslutade 1963 om procentregeln. För skolor, yrkesskolor, medborgarhus, samlingslokaler, idrotts- och badanläggningar, sjukhus, vårdhem, ålderdomshem och barnhem avsattes två procent. För förvaltningsbyggnader, ungdomshem, ungdomsgårdar samt lokaler för öppen barnvård avsattes en procent. Museinämnden fick i uppdrag att upprätta register och utöva tillsyn av konsten, förutom konsten på allmänna platser som gatukontoret kontrollerade. Sju rådgivande konstnämnder till förvaltningsnämnderna inrättades. Sex av dem skulle hantera konstnärliga utsmyckningar för byggnader. En nämnd, konstnämnden, skulle arbeta med konstnärliga gestaltningar på allmänna platser.

Regeln revideras från två till en procent

1992 tog kommunfullmäktige beslutet att vid ny-, om- och tillbyggnad av kommunala byggnader skulle högst en procent av byggkostnaderna avsättas för konstnärlig gestaltning. Orsaken var bland annat den rådande lågkonjunkturen samt att delar av den fastighetsbundna konsten inte längre omfattades av offentligt ägande, eftersom kommunen i allt högre grad hade börjat hyra istället för att äga fastigheter, exempelvis skolor.

Stockholms konstråd och konstkansliet inrättas

1993 avskaffades de sju konstnämnderna, och istället inrättades Stockholms konstråd med konstkansliet som ny administrativ enhet. Konstkansliet fick ansvar över tillskapandet av ny konst, inköp och utlån av verk ur stadens konstsamling samt förvaltning av konst på allmän plats. Kommunstyrelsen utsåg sju ordinarie ledamöter och sju ersättare till Stockholms konstråd. Rådets uppdrag var att planera och genomföra konstnärliga gestaltningar för stadens nämnder, styrelser och bolag. Kulturnämnden hade ansvar för budget och beslut om konstnärliga gestaltningar på allmänna platser. I rådet togs de formella besluten om genomförande av större projekt som gällde permanent placering av konstverk på stadens mark.

Grundprincip för hur enprocentregeln ska tillämpas fastslås

Kommunstyrelsen fastslog 2004 hur konstinsatser med stöd av enprocentregeln skulle tillämpas som grundprincip i staden. Grundprincipen var att vid samtliga ny-, till- och ombyggnader av kommunala fastigheter där staden bedriver egen verksamhet samt vid anläggande eller omplanering av offentliga utomhusmiljöer, såsom torg och parker, ska en procent av produktionskostnaden avsättas för konstnärlig gestaltning. Detta omfattade även kommersiella lokaler där staden bedriver egen verksamhet.

Stockholms konstråd bistod respektive nämnd, styrelse eller bolag vid handläggningen av konstnärliga gestaltningar. Alla konstinsatser inom Stockholms stads mark skulle genomföras i samråd med konstrådet. Det ålåg samtliga nämnder och bolagsstyrelser som berördes att se till att enprocentregeln tillämpades i enlighet med det beslut som fattades av kommunstyrelsen.

Vid bostadsbyggnationer, såväl för ny-, till- och ombyggnationer, skulle de kommunala bostadsbolagen göra en rimlig avvägning av hur stor del av produktionskostnaden som avsattes för konstnärlig gestaltning. Enprocentregeln skulle tillämpas med förnuft. Stora projekt (i likhet med Hammarby Sjöstad) krävde en för staden gemensam avvägning kring hur stora kostnader kunde bedömas som rimliga för offentlig konst.

Stockholm konst inrättas

2008 inrättades Stockholm konst som en ny administrativ enhet för produktion och inköp av all konst för offentlig miljö. Stockholm konst införlivades i avdelningen Liljevalchs, under Liljevalchs konsthall. Förvaltningsansvaret för stadens konstsamling överfördes till Stockholms stadsmuseum. Det tidigare Stockholms konstråd med tillhörande konstkansliet avskaffades. Istället inrättades ett nytt

Stockholms konstråd med ett nytt uppdrag: i större projekt skulle två ledamöter från konstrådet delta och kulturnämnden utse samtliga ledamöter och ersättare till det nya konstrådet.

Stockholm konst blir en del av avdelningen Museer och konst

2019 gjordes en omorganisation inom kulturförvaltningen och Stockholm konst blev en enhet inom avdelningen museer och konst. Både förvaltningen av konst på allmän plats, konstsamlingen och enprocentsprojekten samlades nu inom enheten Stockholm konst. Konstrådets roll kvarstod som tidigare, i större konstprojekt ingår som tidigare två ledamöter från konstrådet i respektive projekts samrådsgrupp.

60 år med procentregeln i Stockholms stad

2023 firade enprocentregeln i Stockholms stad 60 år. Stora förändringar har skett inom den offentliga konsten genom åren. Det ursprungliga begreppet *utsmyckning*, som betonade det dekorativa, har med tiden ersatts av formuleringen *konstnärlig gestaltning* eller *konstgestaltning* som syftar till konstens komplexitet i både form och innehåll. Den offentliga konsten präglas idag av en bredare och mer flexibel syn på vad offentlig konst kan vara, spännvidden i material och uttryck är idag stor.

Analys och slutsatser

Stockholms stad har en långtgående tillämpning av procentregeln, och under åren har organisationsförändringar skett för att på bästa sätt skapa de rätta förutsättningarna för enprocentregeln. Dagens tillämpning av procentregeln i Stockholms stad innebär att ny konst tillskapas i de delar av staden där det byggs nytt, och där det exploateras och utvecklas.

Alla kommuner som i denna utredning jämförts med Stockholm använder sig av någon form av procentregel. I jämförelse med Stockholm har andra kommuner utvecklat och effektiviserat sina arbetssätt med offentlig konst under de senaste åren. Det framgår tydligt att pengar till specifika projekt blir alltmer ovanliga, det vill säga den regelrätta tillämpningen av 1 % i ett givet projekt. I Västerås, Uppsala och Malmö, fördelas medlen som totalsumma som sedan disponeras av enheten i fråga. De tar fram platser för konst med tillhörande budget, tillsammans med berörda förvaltningar och bolag. Här skiljer sig Göteborg och Stockholm från de andra kommunerna.

Utredningen visar att det finns en djup insikt och vilja att se över arbetssätt och finansieringsformer för tillämpningen av procentregeln, för att på ett bättre och mer effektivt sätt hantera konstinvesteringar inom Stockholms stad. Behovet av översyn av

arbetssättet framkommer i samtliga intervjuer som hållits med de förvaltningar och bolag som Stockholm konst samarbetar med.

Så här ser investeringen i Stockholms stad ut (ur stadens årsredovisning 2024):

År	Enprocentregeln i praktiken (mdkr)	Stadens investeringar (mdkr)	Koncernens investeringar (mdkr)
2024	0,037	7,643	19,985
2023	0,034	6,330	17,835
2022	0,029	5,895	16,525

Ur tabellen framgår att under år 2024 uppgick enprocentsanslaget till cirka 37 miljoner kronor, vilket är mindre än 1 % av stadens investeringar.

Utredningen visar på betydelsen av att kunna styra över procentsmedlen, för att bäst kunna påverka spridningen av den offentliga konsten geografiskt och samtidigt tillgodose ett demokratiskt perspektiv, i enlighet med utredningens avsikt. Syftet är att etablera och integrera konst på de platser och i de områden där stora behov finns, oberoende av om nya byggprojekt bedrivs.

Samtliga kommuner, förutom Stockholm, har anställda utvecklingsledare (Göteborg), processledare (Uppsala) eller intendent (Västerås). Samtliga anlitar också externa projektledare i varierat antal. Uppsala har även en upphandlad byggprojektledare som följer samtliga projekt i ett tidigt skede, som stöd både för konstnär och enheten för offentlig konst.

Stockholm urskiljer sig i två avgörande aspekter: att styrdokument för arbetet med procentsregeln i staden saknas samt att politiker ur Stockholms konstråd ingår i samrådsgrupper som beslutar om konstprojekten. Stockholm är den enda kommun i jämförelsen som har politiker närvarande i arbetsprocessen. Det finns därmed stor möjlighet att se över styrning genom uppdragsformulering och återrapportering.

Det är också angeläget att se över ansvarsfördelning för skötseln av den konst som är i Stockholms stads ägo. Tillämpningen av enprocentregeln i Stockholm har lett till att flera förvaltningar och bolag idag äger konst, där det saknas kompetens att förvalta konsten. Det har också lett till att parallella organisationer byggs upp för frågor som rör till exempel databas, magasin och inventering. Stockholm konst stöttar arbetet i många avseenden, men saknar uppdrag och resurser.

Sist men inte minst bör vikten av det pedagogiska arbetet påtalas. Det är inte tillräckligt att skapa ny konst eller för den delen förvalta

redan befintlig konst. För att på bästa sätt ta tillvara den offentliga konsten måste ett pedagogiskt arbete planeras och genomföras – ett förmedlingsarbete som gör att konsten kan nå sin publik. Genom att förstärka kommunikationen och etablera en ny pedagogisk verksamhet kan den offentliga konsten nå stockholmarna på ett sätt som efterfrågas.

Denna utredning föreslår ett förnyat uppdrag som tydliggör ansvar och roll för Stockholm konst, och där finansieringen av enprocentregeln undersöks för att tillskapa en samlad budget för konstnärlig gestaltning som disponeras av Stockholm konst. Detta skulle kunna leda till större frihet och bättre spridning av den nya offentliga konsten. Planering och prioritering av projekt och platser bör göras tillsammans med stadens förvaltningar och bolag. Hur den offentliga konsten i Stockholm kan och ska utvecklas kommer skrivas fram i ett program tillika styrdokument – för Stockholm som hemstad, huvudstad och världsstad.